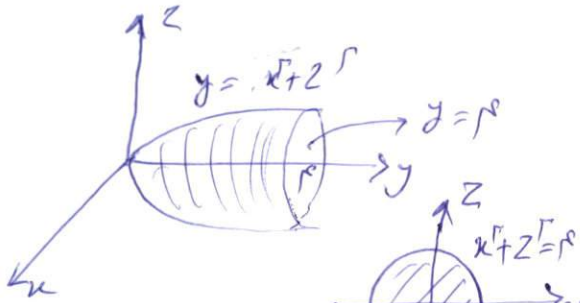

نوشتن حدودهای اشکال سه گانه در مختصات دکارتی

می دانیم که برای محاسبه اشکال سه گانه رصی ناحیه بین D در مختصات دکارتی می توان شش اشکال سه گانه نوشت
 مخصوصاً اگر D یک ناحیه ساده باشد یعنی ناحیه D یک ناحیه z- ساده و y- ساده و x- ساده باشد
 نوشتن حدود این شش اشکال سه گانه با در مثال های زیر شرح می دهیم

مثال 1) فرض کنید D ناحیه محصور بین رویه $y = x^2 + z^2$ و $y = 4$ است. هر شش اشکال سه گانه ناحیه

فرض کنیم $f(x,y,z) = \sqrt{x^2 + z^2}$ ناحیه را بنویسید

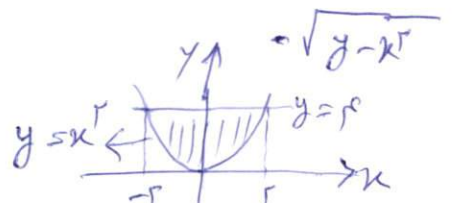
حل: D یک ناحیه ساده است زیرا

$$x^2 + z^2 \leq y \leq 4$$

و تصویر D در صفحه $z=0$ دایره $x^2 + z^2 = 4$ است

$$\iiint_D \sqrt{x^2 + z^2} dD = \int_{-2}^2 \int_{-\sqrt{4-x^2}}^{\sqrt{4-x^2}} \int_{x^2+z^2}^4 \sqrt{x^2+z^2} dy dz dx$$

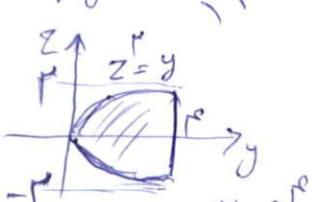
D یک ناحیه z- ساده است یعنی

و تصویر D در صفحه $z=0$ با صورت مقابل است

$$\iiint_D \sqrt{x^2 + z^2} dD = \int_{-2}^2 \int_{x^2}^4 \int_{-\sqrt{y-x^2}}^{\sqrt{y-x^2}} \sqrt{x^2+z^2} dz dy dx = \int_0^4 \int_{-\sqrt{y}}^{\sqrt{y}} \int_{-\sqrt{y-x^2}}^{\sqrt{y-x^2}} \sqrt{x^2+z^2} dz dx dy$$

D یک ناحیه x- ساده است زیرا

و تصویر D در صفحه $y=0$ با صورت مقابل است

$$\iiint_D \sqrt{x^2 + z^2} dD = \int_{-2}^2 \int_{z^2}^4 \int_{-\sqrt{y-z^2}}^{\sqrt{y-z^2}} \sqrt{x^2+z^2} dx dz dy = \int_0^4 \int_{-\sqrt{y}}^{\sqrt{y}} \int_{-\sqrt{y-z^2}}^{\sqrt{y-z^2}} \sqrt{x^2+z^2} dx dz dy$$

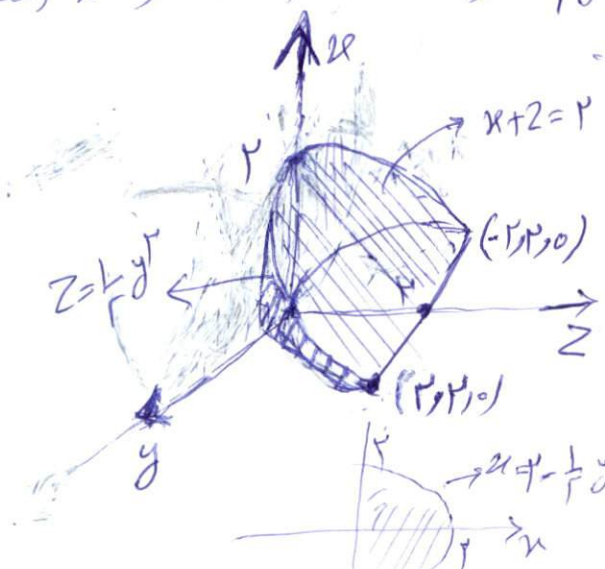
برای حل این اشکال ها، اشکال

و در مختصات ...

$$z = \int_0^{2\pi} \int_{r^2}^4 \int_{r^2}^4 r^2 dy dr d\theta = \int_0^{2\pi} d\theta \int_{r^2}^4 [4-r^2] r^2 dr = \dots$$

$$= \frac{121}{10} \pi$$

مثال ۲. فرض کنید که D حجم محصور بین استوانه $z = \frac{1}{4}y^2$ و صفحات $x+z=2$ و $x=0$ است. هر یک از اشکال سه قائمه‌ای که حجم D را محاسبه می‌کنند را بنویسید.

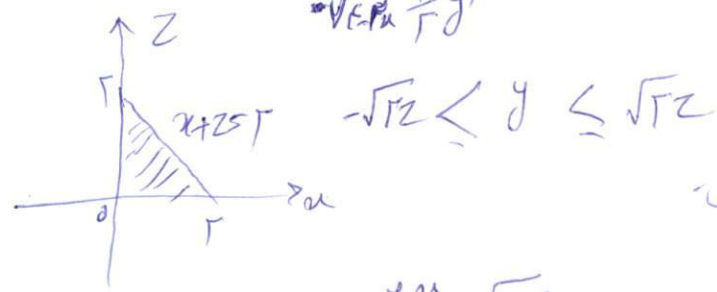

حل: دید خاص z ساده است زیرا

$$\frac{1}{4}y^2 \leq z \leq 2-x$$

و تصویر D در صفحه xy به صورت مقابل است $x=2-\frac{1}{4}y^2$

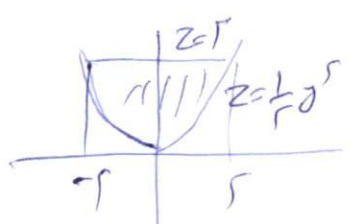
$$\sum_{i=1}^3 = \iiint_D dD = \int_0^2 \int_{-\sqrt{4-x}}^{\sqrt{4-x}} \int_{\frac{1}{4}y^2}^{2-x} dz dy dx = \int_{-2}^2 \int_{\frac{1}{4}y^2}^{2-x} dz dy dx$$

دید خاص y ساده است زیرا

و تصویر D در صفحه yz به صورت مقابل است

$$\sum_{i=1}^3 = \iiint_D dD = \int_0^2 \int_{-\sqrt{2-z}}^{\sqrt{2-z}} \int_0^{2-z} dy dz dx = \int_0^2 \int_{-\sqrt{2-z}}^{\sqrt{2-z}} dy dz dx$$

دید خاص x ساده است $0 \leq x \leq 2-z$

و تصویر D در صفحه yz به صورت مقابل است

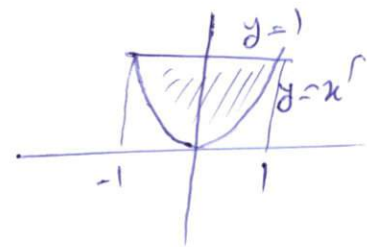
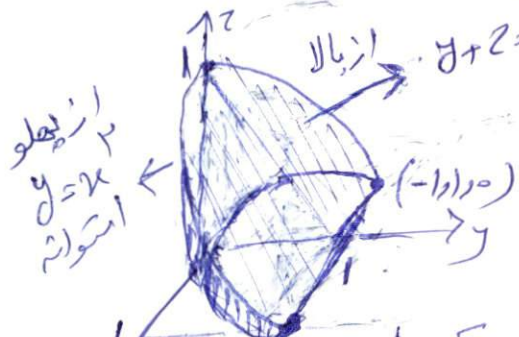
$$\sum_{i=1}^3 = \iiint_D dD = \int_{-2}^2 \int_{-\sqrt{y}}^{\sqrt{y}} \int_0^{2-z} dx dy dz = \int_{-2}^2 \int_{\frac{1}{4}y^2}^{2-x} du dz dy =$$

$$= \int_{-2}^2 \int_{\frac{1}{4}y^2}^2 (2-z) dz dy = \int_{-2}^2 \left[2z - \frac{z^2}{2} \right]_{\frac{1}{4}y^2}^2 dy$$

$$= \int_{-2}^2 \left[2 - y^2 + \frac{1}{8}y^4 \right] dy = \left[2y - \frac{y^3}{3} + \frac{1}{40}y^5 \right]_{-2}^2 = \left(4 - \frac{8}{3} + \frac{32}{40} \right) - \left(-4 + \frac{8}{3} - \frac{32}{40} \right) = \frac{84}{15}$$

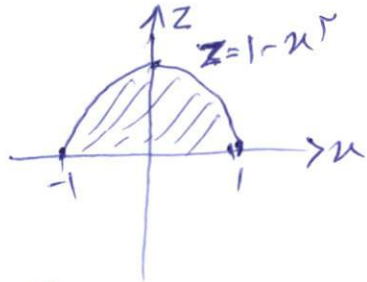
مثال ۳، ناحیه اشتراک گیرش $\int_{-1}^1 \int_{x^2}^{1-y} \int_0^{1-y} dz dy dx$ را رسم کنید و در اشتراک سه ناحیه معادل آن را بنویسید و سپس جواب آن را بدست آورید.

حله چون $0 \leq z \leq 1-y$ و $1 \geq y \geq x^2$ و $-1 \leq x \leq 1$ پس ناحیه اشتراک z ساده است و به صورت زیر رسم می کنیم

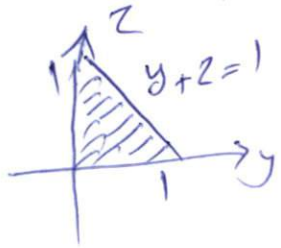

$$I = \int_0^1 \int_{-\sqrt{y}}^{\sqrt{y}} \int_0^{1-y} dz dx dy$$

ناحیه اشتراک گیرش y - ساده هم است و تصور آن در صفحه $z=0$ به صورت مقابل است

$$I = \int_{-1}^1 \int_0^{1-x^2} \int_{x^2}^{1-z} dy dz dx = \int_0^1 \int_{-\sqrt{1-z}}^{\sqrt{1-z}} \int_{x^2}^{1-z} dy dx dz$$

ناحیه اشتراک گیرش x - ساده هم است و تصور در صفحه $y=0$ مثل مقابل است

$$-\sqrt{y} \leq x \leq \sqrt{y}$$

$$I = \int_0^1 \int_{-\sqrt{y}}^{\sqrt{y}} \int_0^{1-y} dx dy dz = \int_0^1 \int_{-\sqrt{y}}^{\sqrt{y}} dx dz dy$$

$$I = \int_{-1}^1 \int_{x^2}^1 \int_0^{1-y} dz dy dx = \int_{-1}^1 \int_{x^2}^1 [1-y] dy dx = \int_{-1}^1 \left[y - \frac{1}{2}y^2 \right]_{x^2}^1 dx$$

$$= \int_{-1}^1 \left[\frac{1}{2} - x^2 + \frac{1}{2}x^4 \right] dx = \left[\frac{1}{2}x - \frac{x^3}{3} + \frac{1}{10}x^5 \right]_{-1}^1 = 2 \left(\frac{1}{2} - \frac{1}{3} + \frac{1}{10} \right)$$

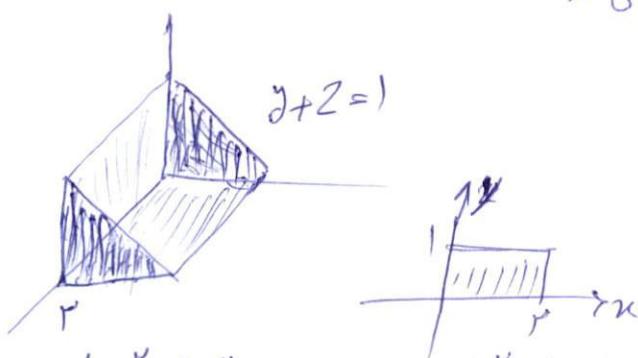
$$= 2 \left(\frac{15-10+3}{30} \right) = \frac{8}{15} \quad \text{و (جواب مستقیم)}$$

مثال ۴: اگر D ناحیه محصور بین صفحه $z=1$ و صفحات $x=2$ و $x=0$ و $z=0$ باشد، مطلوب است نوشتن هر شش استدل سه گانه آن که حجم را حساب می کنند.

حله D یک ناحیه z -ساده است زیرا

$$0 \leq z \leq 1$$

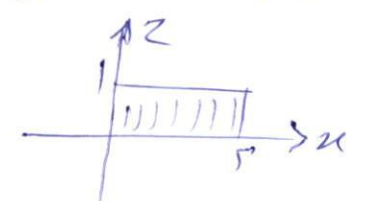
و تصویر D در صفحه xy متکلی معادل است

$$حجم = \int_0^2 \int_0^{1-z} \int_0^1 dz dx dy = \int_0^2 \int_0^{1-z} dz dx dy$$

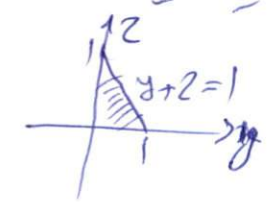
D یک ناحیه y -ساده است زیرا $0 \leq y \leq 1-z$ و تصویر آن در صفحه zx متکلی برابر است

$$حجم = \int_0^1 \int_0^2 \int_0^{1-z} dy dx dz = \int_0^1 \int_0^2 dz dx dy$$

D یک ناحیه x -ساده است یعنی $0 \leq x \leq 2$ و تصویر آن در صفحه yz متکلی برابر است

$$حجم = \int_0^1 \int_0^2 \int_0^{1-z} dx dy dz = \int_0^1 \int_0^2 dz dx dy$$

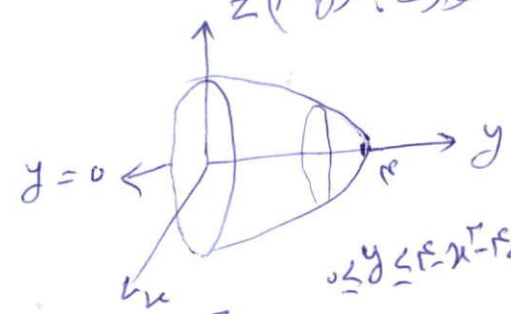
$$حجم = \int_0^1 \int_0^{1-z} \int_0^2 dx dz dy = \int_0^1 \int_0^{1-z} [x]_0^2 dz dy = 2 \int_0^1 [1-y] dy = 2 \left[y - \frac{y^2}{2} \right]_0^1 =$$

$$= 2 \left[1 - \frac{1}{2} \right] = 2 \left(\frac{1}{2} \right) = 1$$

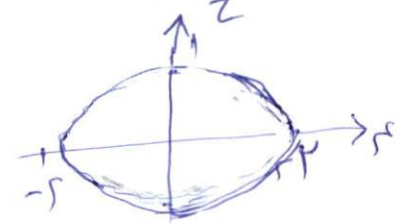

مثال ۵: اگر D جسم سه بعدی محدود با رویه های $z=4-x^2-4z^2$ و $y=0$ و باشد هر شش استدل سه گانه که حجم درون D را می دهد بنویسید. (تمرین ۲۹ صفحه ۱۲۹ کتاب استوارت با مقدمات)

حله: رویه $z=4-x^2-4z^2$ سه متکلی بیضی است.

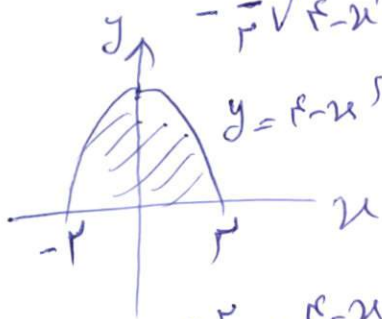
D یک ناحیه z -ساده است و تصویر D در صفحه xy $z=0$ و $0 \leq x \leq \sqrt{4-x^2-4z^2}$ و $0 \leq y \leq \sqrt{4-x^2-4z^2}$ یعنی $x^2 + 4z^2 = 4$

$$حجم = \int_{-2}^2 \int_0^{\sqrt{4-x^2}} \int_0^{\sqrt{4-x^2-4z^2}} dy dz dx = \int_{-2}^2 \int_0^{\sqrt{4-x^2}} \frac{1}{2} \sqrt{4-x^2-4z^2} dz dx$$

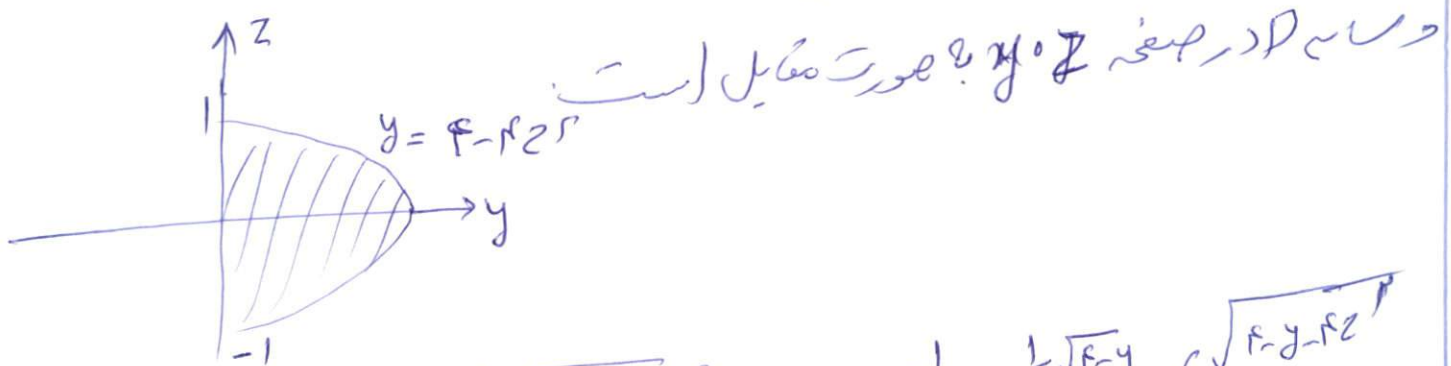
$$V = \int_{-1}^1 \int_{-\sqrt{4-z^2}}^{\sqrt{4-z^2}} \int_{-\sqrt{4-u^2-y}}^{\sqrt{4-u^2-y}} dy du dz$$

دایره ناحیه Z-ها در صفحه z=0 است زیرا $-\frac{1}{r}\sqrt{4-u^2-y} \leq z \leq \frac{1}{r}\sqrt{4-u^2-y}$
 و شعاع D در صفحه z=0 به صورت مقابل است

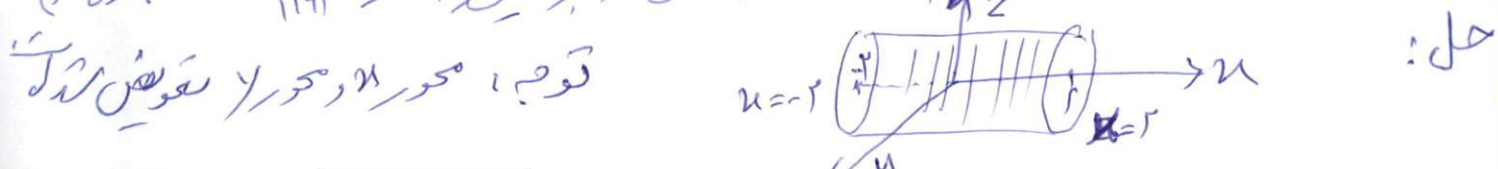
$$V = \int_{-2}^2 \int_0^{4-u^2} \int_{-\frac{1}{r}\sqrt{4-u^2-y}}^{\frac{1}{r}\sqrt{4-u^2-y}} dz dy du = \int_0^2 \int_{-\sqrt{4-y}}^{\sqrt{4-y}} \int_{-\frac{1}{r}\sqrt{4-u^2-y}}^{\frac{1}{r}\sqrt{4-u^2-y}} dz du dy$$

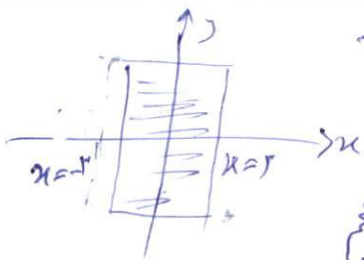
دایره ناحیه u-ها در صفحه z=0 است زیرا $-\sqrt{4-y-z^2} \leq u \leq \sqrt{4-y-z^2}$

$$V = \int_{-1}^1 \int_0^{4-z^2} \int_{-\sqrt{4-y-z^2}}^{\sqrt{4-y-z^2}} du dy dz = \int_0^1 \int_{-\frac{1}{r}\sqrt{4-y}}^{\frac{1}{r}\sqrt{4-y}} \int_{-\sqrt{4-y-z^2}}^{\sqrt{4-y-z^2}} du dz dy$$

مثال ۹: اگر D ناحیه محصور بین استوانه $z^2 + u^2 = 9$ و صفحات $z = -2$ و $z = 2$ باشد
 هر شش استندال سه گانه آن که حجم D را حساب می کنند بنویسید. (تمرین ۳، استوارت با فون ا.ا.ا)

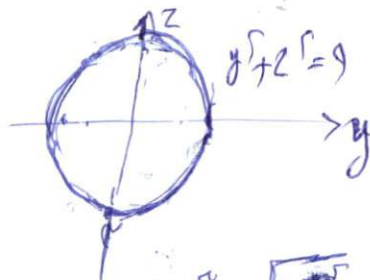

$$-\sqrt{9-y^2} \leq z \leq \sqrt{9-y^2}$$

D یک ناحیه ساده است زیرا
و تصویر D در صفحه y-z متقابل است.

$$V = \int_{-2}^2 \int_{-\sqrt{9-y^2}}^{\sqrt{9-y^2}} \int_{-\sqrt{9-y^2}}^{\sqrt{9-y^2}} dz dy dx = \int_{-2}^2 \int_{-\sqrt{9-y^2}}^{\sqrt{9-y^2}} dz dy dx$$

D یک ناحیه ساده است زیرا $-2 \leq x \leq 2$

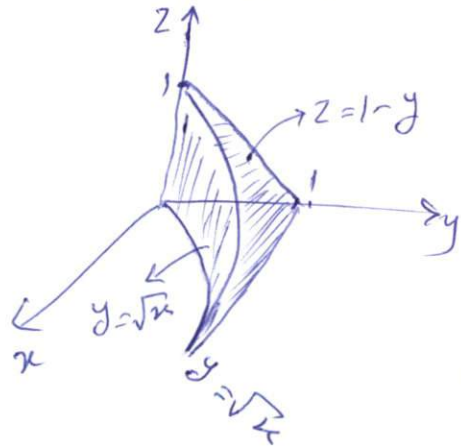
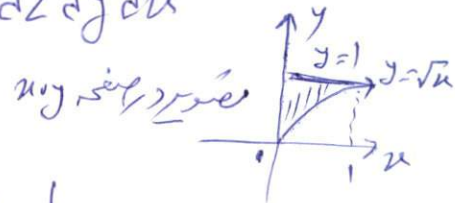

و تصویر D در صفحه y-z > 0 است (دایره مقابل)

$$V = \int_{-2}^2 \int_{-\sqrt{9-y^2}}^{\sqrt{9-y^2}} \int_{-2}^2 dx dz dy = \int_{-2}^2 \int_{-\sqrt{9-y^2}}^{\sqrt{9-y^2}} dz dy dx$$

مثال 7: ناحیه اشکال تریس، اشکال متکانه زیر را رسم کنید و بیج اشکال سه گانه مقابل آن را بنویسید
(تمرین 134 استوارت یا فرض اف)

$$V = \int_{\sqrt{x} \leq y \leq 1-x} \int_{\sqrt{x} \leq z \leq 1-y} dz dy dx$$

$$V = \int_0^1 \int_{\sqrt{x}}^{1-x} \int_{\sqrt{x}}^{1-y} dz dy dx$$

ناحیه اشکال تریس یک ناحیه ساده است زیرا

$\sqrt{x} \leq y \leq 1-x$ و تصویر در صفحه z=0 صورت

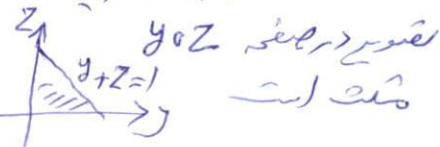
مقابل است

$$z = 1 - \sqrt{x}$$

$$V = \int_0^1 \int_{\sqrt{x}}^{1-x} \int_{\sqrt{x}}^{1-y} dy dz dx = \int_0^1 \int_{\sqrt{x}}^{1-x} (1-z)^2 dy dx dz$$

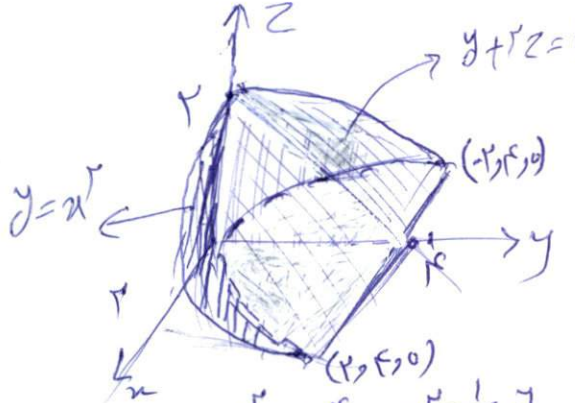
ناحیه اشکال تریس یک ناحیه ساده است زیرا

$$\sqrt{x} \leq y \leq 1-x$$

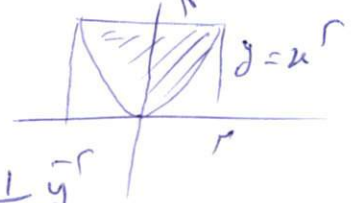

$$V = \int_0^1 \int_0^{1-x} \int_{\sqrt{x}}^{1-y} dz dy dx = \int_0^1 \int_0^{1-x} y^2 dy dx$$

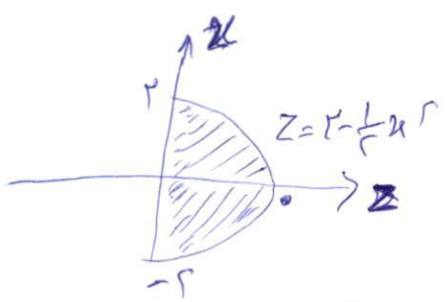
مثال ۸: فرض کنید D ناحیه محدود در xy استوانه $y=x^2$ و صفحات $z=0$ و $y+z=4$ باشد. هر شش

استیکال سه گانه این که حجم درون D را می توانیم بیابیم.
 (تمرین $\frac{31}{1291}$ استوارت با فرض $f=1$)
 حل: D یک ناحیه ساده است زیرا $0 \leq z \leq 4 - \frac{1}{4}y$
 و تصویر آن در صفحه xy به صورت زیر است

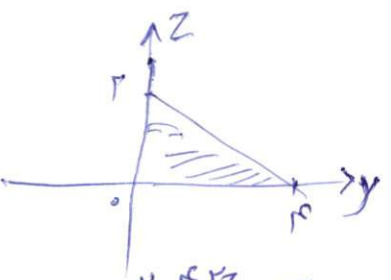

$$حجم = \int_{-2}^2 \int_{x^2}^{4-\frac{1}{4}y} dz dy dx = \int_{-2}^2 \int_{x^2}^{\sqrt{4-y}} \int_{x^2}^{4-\frac{1}{4}y} dz dx dy$$

D یک ناحیه ساده است زیرا $x^2 \leq y \leq 4-z$
 و تصویر D در صفحه xz به صورت مقابل است.
 $z = 4 - \frac{1}{4}x^2$

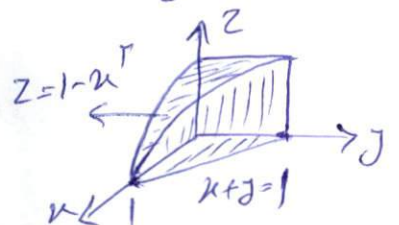
$$حجم = \int_{-2}^2 \int_{x^2}^{4-\frac{1}{4}x^2} \int_{x^2}^{4-z} dy dz dx = \int_{-2}^2 \int_{x^2}^{\sqrt{4-z}} \int_{x^2}^{4-z} dy dx dz$$

D یک ناحیه ساده است زیرا $-\sqrt{y} \leq x \leq \sqrt{y}$
 تصویر D در صفحه yz به صورت (مست) مقابل است

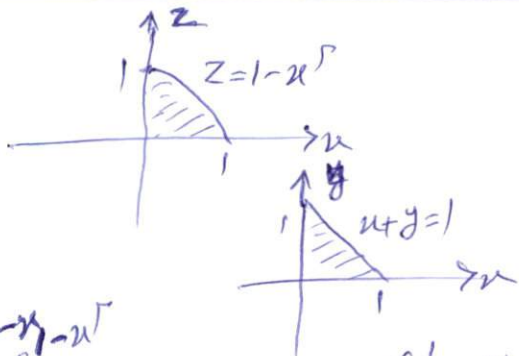
$$حجم = \int_0^4 \int_0^{4-z} \int_{-\sqrt{y}}^{\sqrt{y}} dx dy dz = \int_0^4 \int_{\sqrt{y}}^{4-\frac{1}{4}y} dy dz dx$$

مثال ۹: ناحیه استیکال کبریا، استیکال
 (تمرین $\frac{34}{1291}$ استوارت با فرض $f=1$)
 ما می بینیم: حل: ناحیه استیکال کبریا ساده است

$$Z = \int_0^1 \int_0^{\sqrt{z}} \int_0^{1-x} dy dx dz$$

(۲۵) $0 \leq y \leq 1-x$
 $0 \leq z \leq 1-x^2$

شکل D در صفحه $z=0$ به صورت مقابل است

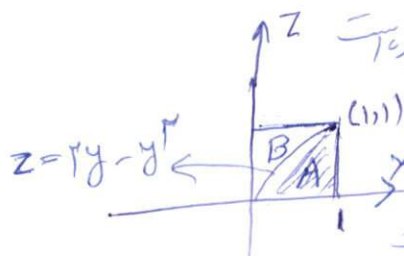
D یک ناحیه یکپارچه است زیرا $z \leq 1-x^2$

و تصویر D در صفحه $z=0$ به صورت مقابل است

$$I = \int_0^1 \int_0^{1-x} \int_0^{1-x^2} dz dy dx = \int_0^1 \int_0^{1-y} \int_0^{1-x^2} dz dx dy = \frac{5}{12}$$

D یک ناحیه یکپارچه است زیرا D از دو ناحیه $z=1-x^2$ تشکیل شده است

$$0 \leq x \leq \sqrt{1-z} \quad \text{و} \quad 0 \leq y \leq 1-x$$

و تصویر D در صفحه $z=0$ از دو قسمت A و B تشکیل شده است

$$1-y = \sqrt{1-z} \quad \text{یا} \quad 1-z = (1-y)^2$$

$$I = \int_0^1 \int_0^{1-y} \int_{1-\sqrt{1-z}}^{1-y} dx dy dz + \int_0^1 \int_0^{\sqrt{1-z}} \int_0^{1-\sqrt{1-z}} dx dy dz = \frac{5}{12}$$

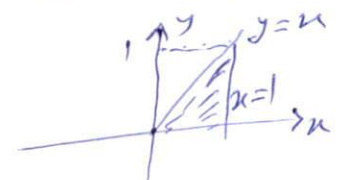
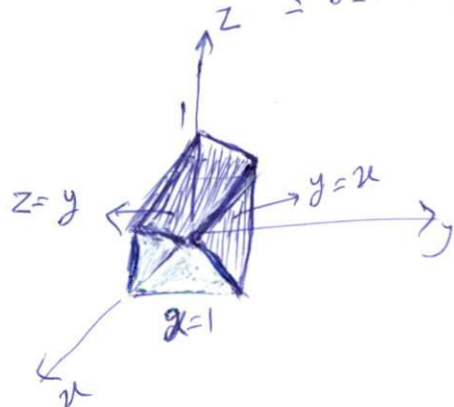
$$I = \int_0^1 \int_0^{1-y} \int_{1-y^2}^{1-y} dx dz dy + \int_0^1 \int_0^{\sqrt{1-z}} \int_0^{1-\sqrt{1-z}} dx dz dy = \frac{5}{12}$$

(A) (B)

مثال 10: ناحیه اشکال گویس، اشکال

(تمرین 135/1391 استوارت با فرق $f=1$)

معادلات آن را بنویسید حل: $0 \leq z \leq y$ و $y \leq x \leq 1$

$$I = \int_0^1 \int_0^x \int_0^y dz dy dx$$

ناحیه اشکال گویس یکپارچه است زیرا $z \leq y \leq x$

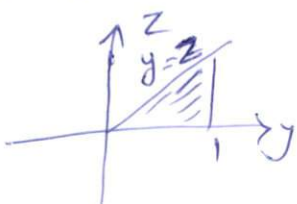
و تصویر آن در صفحه $z=0$ به صورت مقابل است

$$I = \int_0^1 \int_0^x \int_0^y dy dz dx = \int_0^1 \int_0^x dy dx dz$$

ناحیه اشکال گویس یکپارچه است

و تصویر در صفحه $z=0$ به صورت مقابل است

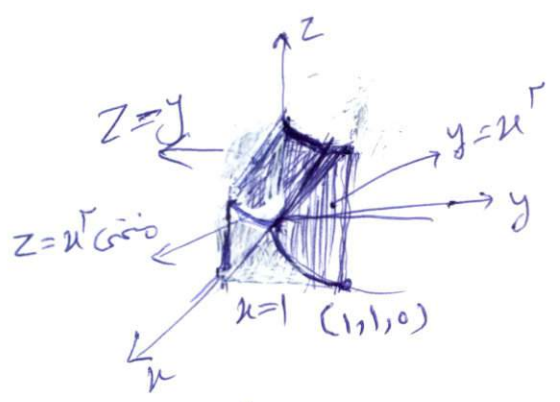
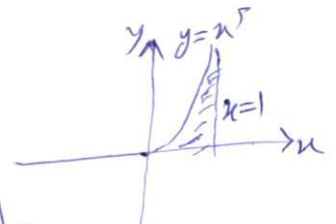

$$I = \int_0^1 \int_0^1 \int_0^1 dx dy dz = \int_0^1 \int_0^1 dy dz dx$$

مثال ۱۱: ناحیه اشکالگیری، اشتدال $I = \int_0^1 \int_0^{x^2} \int_0^y dz dy dx$ (تمرین ۳۹ استوارت با فرض $f=1$)

معادله آن را بنویسید. حله $0 \leq z \leq y$ و $0 \leq y \leq x^2$ و $0 \leq x \leq 1$

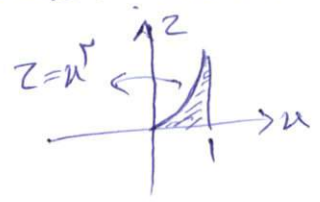

$$I = \int_0^1 \int_0^{x^2} \int_0^y dz dy dx$$

ناحیه اشکالگیری بد ناحیه z ساده است زیرا

$$z \leq y \leq x^2$$

تصور در صفحه $z=0$ صورت زیر است

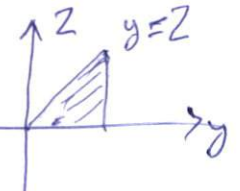
$$I = \int_0^1 \int_0^{x^2} \int_0^{x^2} dy dz dx = \int_0^1 \int_0^{x^2} dy dx dz$$

$$I = \int_0^1 \int_0^1 \int_0^1 dx dy dz = \int_0^1 \int_0^1 dy dz dx$$

ناحیه اشکالگیری بد ناحیه x ساده است زیرا

$$\sqrt{y} \leq x \leq 1$$

و تصور در صفحه $z=0$ صورت زیر است

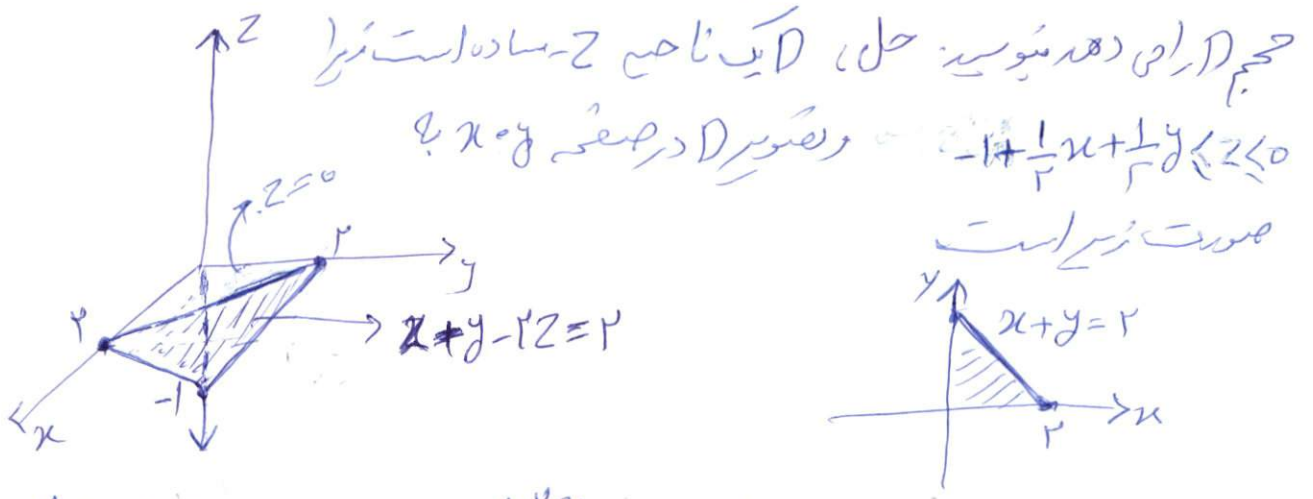

حل و جواب اشتدال سه گانه

$$\begin{aligned} \int_0^1 \int_0^{x^2} \int_0^y dz dy dx &= \int_0^1 \int_0^{x^2} [z]_0^y dy dx = \int_0^1 \int_0^{x^2} y dy dx = \int_0^1 \left[\frac{1}{2} y^2 \right]_0^{x^2} dx = \\ &= \int_0^1 \frac{1}{2} [x^4] dx = \frac{1}{2} \left[\frac{1}{5} x^5 \right]_0^1 = \frac{1}{10} \end{aligned}$$

مثال ۱۲: (تمرین ۳۲ کتاب استوارت با فرض $f=1$) اگر D حجم محدود بین صفحات $x=2$ و $x=0$ و $z=0$ و $x+y-z=2$ باشد حجم D را به کمک اشتغال سه کانه بیاید و هر روشی اشتغال سه کانه را در

$$V_D = \int_0^2 \int_{-1+\frac{1}{3}(x+y)}^0 dz dx dy = \int_0^2 \int_{-1+\frac{1}{3}(x+y)}^{2-x} dz dy dx$$

D یک ناحیه y -ساده است.

تصویر D در صفحه $z=0$ $2-x+z \leq y \leq 2$ و تصویر D در صفحه $x=0$ z و y است

$$V_D = \int_0^2 \int_{2-x+z}^2 dy dz dx = \int_0^2 \int_0^{\frac{1}{3}x} dy dz dx$$

D یک ناحیه x -ساده است زیرا

و تصویر D در صفحه $x=0$ z و y است

$$V_D = \int_0^2 \int_{2-x}^2 \int_{2-x+z}^2 dx dy dz = \int_0^2 \int_{\frac{1}{3}y}^2 dx dz dy$$

حل اشتغال و محاسبه حجم

$$\int_0^2 \int_{2-x}^2 \int_{2-x+z}^2 dx dy dz = \int_0^2 \int_{2-x}^2 [x - x + y - z] dy dz = \int_0^2 \left[\frac{1}{2} y^2 - yz \right]_{2-x}^2 dz =$$

$$= \int_0^2 [2 - 2z - 2z + 2z^2] dz = \int_0^2 [2 - 2z + 2z^2] dz = \left[2z - z^2 + \frac{2}{3} z^3 \right]_0^2 = \frac{8}{3}$$

در صورت